כיצד מברכין פרק שישי ברכות

מא.

מסורת הש"ס

א) עיין לעיל לה: וזקמן מד., ב) עירובין ד. פוסה ה., ג) שילון עמ: נעמים פ"ב מ"ט, ד) ת"כ פ' מצורע פ"ד פ"ה, ה) פהלות פ"ב מ"ב, ו) כלים רפ"ז שבת קיב: עירובין ד: (מד.), ז) [עירובין סב:], ח) עיין תוס"פ"ל ותוס"פ"ל, ט) [נגאלים דקן מפרשים הוא סיום דנוח התוס' ומתחיל דבור חדש מן נאין ברכותיהן עליין על הגמ' דלעיל ופי' כמו תפוחים וכו' ותיבת לעיל הוא כמו שליטו הרבה פעמים כשנתפסקו דבורי תוס' לחורות מקום שזה שייך לעיל והתפוחים שנו והדפיסו הכל לחבור אחד [וכן הניח הגאון תפר"ל מוילנא]), י) [וע"ע תוס' עירובין ד. ותוס' סוכה ו.].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ממין שכיה וכי לית ליה: (ב) שם אמילא פרם תנא פת חטין וכו' ואוכלה בלפתן: (ג) תוס' ד"ה אבל וכו' דאפילו רבי יהודה: (ד) ר"ה נגון וכו' היה היוצא יומר:

גליון הש"ס

גמ' כל המוקדם בפסוק. עי' מורי אבן מגינה דף ר"ב ע"ב ד"ה ואם אחר:

מוסף רש"י

כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר. הפסוק מדבר בשבחה של ארץ ישראל שאפילו מדברי תורה ניתנו לשבר בפירוטיה לאוכלן בשבחה (סוכה ה.), וטבעותיו בידיו. נקומלו שלא כדרך מלכות (חולין שא:) דומין הכלוי על כתפיו (עירובין ד.) לו: דומין דשמלוני (סוכה שם). היה לבוש כליו. וכן כולם דרך לבשמן קודיין בגדיו וכמלון מלגו (עירובין שם). והן עוהרין עד שישהה. דמתיב והאוכל בצית יכנס ובר וחכיגן בתרי"ב אין לי אלא אוכל בלא שוכב, אוכל בלא שוכב, לא אוכל ולא שוכב מנין, ת"ל יכנס בגדיו ריבה, אחי פעמים מחיב יכנס בגדיו, ואם שוכיבו לרגלים הכל מה ת"ל והאוכל, ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, שאין שעון כיסים בגדים עד שישהה כדי אכילה, ונעשו טמא מיד דהכי כתיב וכבא אל הבית יטמא ולא כתיב כיסים בגדים, והאוכל בצית דהייגו שוכב כדי אכילה יכנס בגדיו (שוכה ג. וכש"ר עירובין ד.). אבילות פרס. אחרש פיאים כן מזון פעודה פעומים, פרס לשון פרוסה שפיעבריהו אחלי ככר לאחור כפיכול דכמיון מזון כי פעודות ומזון אתם אליה לבית המנוגע (שם). פת חטין. שהיתה מעשנת מכל פעורים (סוכה שם). מיסב. דהיינו דרך אכילה, מי שהוא מיסב הוא בסוב אכילה ואינו עוכל בלפתן. שאוכלה מהר (עירובין שם). עצם בשעורה. מן המת (סוכה שם). ואינו מטמא באהל. שום אדם אלא כשר עד שיאכל שם שדרה אלמה לו גולגולת לו רוב בגיגו, כי שוקים ירק אחת, לו רוב מגיגו, קב"ה אחרים (עירובין שם). גפן. מה שיעבו בו, בדי רביעית יין לבדיר. כשאר אילוני נזיר, ולאיסה לא"ר מתקסת נזיר (לה:) דחלנים ולולנין ואלנו מלמעלין לשיעור רביעית יין, שאם יהנגם לכום אלא יין אל שיעלה ממנו רביעית יין, ואין דומה המשבר כנים אלא מים לגמשבר יין, מנוים דיין אב הוא ואינו מתבר לגאת אלא בגדים ונגדל על שפת הכוס יותר מן המים (סוכה שם). תאנה. מה שיעבו בה, כבגרגרת להוצאת שבת. שיעבו בכל כאוכלים (שם). כל כלי בעלי בתים שיעורן. בנקיבין, כרמונים. דעד שיעקב כמוליא רמון שם שם כלי אלוי ומקבל טומאה לפי שבעל הבית חם על כלוי וכשהוא מוליא אינים הוא מטמתם בו רמונים, אבל כלי אומן שעומד ליתבר טיהור בעקב כל שהוא (סוכה ו.) דמקמתא בפסחת מכן הר טיהור לפי שאינו חם על כלוי אם נשבר בעצם, דכוותה אחרינן אלא בל אלעגרים הר ולעגרים לא חד (עי' שבת מז:) לה טומאה ולוה טהור, ודכוותה נמי אחרינן בפרק המלגיע בשבת אינו חייב אלא המלגיע, דהוא חייב לה אבל אחר אינו מחייבו (כה"י).

עין משפט נר מצוה

צוה א ב מי' פ"ט מהל' ברכות הל' יג: סמג עשין מז טוש"ע אוי"ח סי' ריא סעיף ה:
צוו ג מי' ומסמ' שם טוש"ע שם סעיף ד:
צוו ד מי' פט"ו מהלכות עומאת אוכלין הל' ז:
צוה ה מי' שם הלכה ו:
צוו ו מי' פ"ג מהל' טומאת מת הל' ג (וסי"ב הל' ט):
ק ז מי' פ"ט מהלכות מירות הלכה ב: סמג (נאין רנ:)
קא ח מי' פ"ח מהל' שבת הלכה ה:
קב ט מי' פ"ו מהל' כלים הלכה ב:

תורה אור השלם

1. אֶרֶץ חִטָּה וּשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: דברים ח ח

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש הוסיף, ואי על הזית מברך תחילה למה הצרך לפרש שאין הצנון פוטר את הזית הלא לעולם יברך על הצנון לבסוף. ב. בתוס' רי"ש הביא את זה בשם הר' שמעיה בשם ר' האי. ג. בתוס' רי"ש הוסיף. ומאי קושיא לימא ליה חמרי עדיפא ליה, ע"כ י"ל דההיא דלקמן אתא כר' יהודה וכולהו אמוראי דלקמן כר"י ס"ל.

רבינו חננאל

אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דר' יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף. בשברכותיהן שוות אין אחד מהם עיקר, ובין אם בירך על שאר פירות בין אם בירך על שבעת המינים יצא, דקיימא לן כחכמים דיחיד ורבים הלכה כרבים. אבל בשאין ברכותיהן שוות וכו' כגון פירות האילן ויירק. דברי הכל מברך על זה ואחר ומברך על זה, ועל איזה שירצה מקרים ומברך, ואפי' היה הפרי ממין שבעה. הכא במאי עסקינן בשהצנון עיקר. אבל אם אין הצנון עיקר ולא חביב, מברך על הזית ואח"כ על הצנון, דאפושי ברכות עדיף, ולא אמרינן מברך על הצנון ונפטור זית דבירך בורא פרי האדמה על פירות האילן יצא, דאין להפקיע ברכה כל כי האי גונא. [דאמר ר' יוחנן כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה דחנן הנכנס לבית המנוגע וכליו על [illegible] סוכה].

בשלמא למ"ד תמרי דזיקא היינו דהכא קרי לה נובלות סתמא והתם קרי לה תמרה אלא למ"ד בושלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלות תמרה או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא: היו לפניו מינין הרבה כו': אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר [א]מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל [ב]בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה מיתיבי היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית הב"ע כשהצנון עיקר אי הכי אימא סיפא ר' יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה [ג] ליה לר' יהודה הא דתנן [ד]כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה וכי תימא ה"נ דלית ליה והתניא רבי יהודה אומר אם מחמת צנון בא הזית מברך על הצנון ופוטר את הזית לעולם בצנון עיקר עסקינן וכי פליגי רבי יהודה ורבנן במילתא אחריתי פליגי וחסורי מחסרא והכי קתני היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית בד"א כשהצנון עיקר אבל אין הצנון עיקר ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ושני מינין בעלמא שברכותיהן שוות מברך על איזה מהן שירצה רבי יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי במאי פליגי א"ר ירמיה להקדים דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק [ה]כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר [ו]ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש ופליגא דרבי חנן דא"ר חנן [ז]כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר חטה דתנן [ח]הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והן טמאין מיד [ט]היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין [י]עד שישהא בכדי אכילת פרס (כ) פת חטין ולא פת שעורין מיסב ואוכלן בלפתן שעורה דתנן (כא) [יא]עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל [יב]גפן כדי רביעית יין לנזיר תאנה [יג]כגרוגרת להוצאת שבת רמון כדתנן [יד]כל [טו]כלי בעלי בתים שיעורן

בשלמא למ"ד תמרי דזיקא היינו דהכא קרי לה נובלות סתמא והתם קרי לה תמרה אלא למ"ד בושלי כמרא ניתני אידי ואידי נובלות תמרה או אידי ואידי נובלות סתמא קשיא: **היו לפניו מינין הרבה כו'**: אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה מיתיבי היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית הב"ע כשהצנון עיקר אי הכי אימא סיפא ר' יהודה אומר מברך על הזית שהזית ממין שבעה (ה) ליה לר' יהודה הא דתנן (ו)כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה: **מכרך על זה כו'**. וכאן לא נחלקו: **ושני מינים בעלמא**. כגון זית ותפוח שברכותיהן שוות והאמר ממין שבעה בזה נחלקו: **חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות. וכלאמרן**: ה"ג **וחד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת**. ומפרש לה וחזיל: **במאי פליגי**. הא ודאי לא מפטרי בחדא ברכה: **אמר ר' ירמיה להקדים פליגי**. ולא גרסי' אבל בשברכותיהן שוות מברך על אחד מהן שירצה דהשתא בשאין שוות מקפיד ר' יהודה על הקדמתן ואמר מין שבעה עדיף כשבא לפטור זו בזו לא כ"ש: **דאמר ר' יצחק כו'**. אלמא קפדינן אהקדמה. ור' יהודה אית ליה דר' יצחק הלכך כל שכן היכא דחד לאו ממין שבעה דמין שבעה עדיף ורבנן ליה להו דר' יצחק כמקום מביא דמביא עדיף: **ופליגא דרבי חנן**. הא דר' יצחק דאמר המוקדם קודם לברכה אלמא קרא לשבח ל"ש בה ש"ש בה פירות המשובחים הללו ומנהן כסדר המשובחים ופליג אדר' חנן דאמר לא בא הכתוב להודיע שבח המיצות הפירות בטעם שלהם אלא שבחה של מ"ש ש"ש בה פירות שעיורי תורה נתלין בהן וכיון דהכי הוא לא הקפיד הכתוב על סדרן שהרי בזו כולן שוין: **בכיס המנוגע**. כתיב והבא אל הבית יטמא עד הערב (ויקרא יד) ולא כתיב בכוס בגדים והאוכל בבית יכנס את בגדיו (שם) בשוהא שיעור אכילה ואפילו לא יאכל מדכתיב בפיפיה והשוכב בבית יכנס את בגדיו. הלכך הנכנס בו ונושא את בגדיו עמו אלא כדרך מלבושו אין אלו בגדיו ונטמאים מיד שאף בהן אלו קורא והבא אל הבית וכשהוא לבוש בהן בעי שהייה: **אכילת פרס**. אלו ככר ששיערו בו מכמיס את העירוב[1] שהוא כולו מזון שתי סעודות ואליו מזון סעודה אחת: **פת חטין**. נאכלת מהר: **מיסב**. דרך הסבה שהיא נאכלת מהר שאינו פוגה אלא: **ואינו מטמא באהל**. הלכה למשה מסיני הוא: **כדי רביעית יין לנזיר**. אבל מרגלים וחגים ולולבין כשיעור רביעית יין מייב. ואין שיעור רביעית יין ורביעית מים שוין לפי שהיין עב והמים קלושין ויש ברביעית יין יותר ממה שיש ברביעית מים כדאמרינן (במנחות קד.) [בשבת (דף עז.)] גבי רביעית דם שיכול לקרום ולעמוד על גחת משוש דסמיך אבל מידי דקליש לא הוה רביעית דידיה כחיא: **לגרוגרת שבת**. דתנן המוציא אוכלין כגרוגרת (שבת עו:) והיא תאנה יבשה: שיעורן

כדי רביעית מים לא מחייב דקליפי והולכין בקל חוץ מן הכלי אבל מי משערין ביין לגיך שיעורא טפי שהיין הוא עב וממחיק גודם קלת קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה [1] יוצא יותר מרביעית[2]: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ מתניא: חייבו

אבל בשאין ברכותיהן שוות. פירש"י כגון לגון חיה ושוב אין כאן מחלוקת כיון שאין האחד פוטר את חבירו אפי' (ג) ר' יהודה מודה דאין עדיפות בשבעת המינים אלא מברך על אחה שירצה אתה[1] החביב לו ואחר כך יברך על השני וכן יש לפרש דרבי יהודה[2] מודה לחכמים הואיל ולא פי' הגמ' מוטב שנאמר שיחיד מודה לרבים ולא רבים מודים ליחיד והקשה רש"י ונברך על הצנון ולפטור את הזית דהא תנן לעיל ברך על פירות האילן ב"ש האדמה יצא ותיבך דשאני התם שאין שם אלא חד מינא וטעה וברך ב"ש האדמה אבל הכא כשברך ב"ש האדמה על הצנון לא פטר את חבירו שהוא ב"ש העץ אפי' בדיעבד וא"ת הא אמרי' לעיל (דף נט.) גבי עובדא דבר קפרא דברכה בורא פרי האדמה חשיבא טפי משהכל לפי שמצורכת טפי א"כ גם ב"ש העץ חשיבא טפי מברכה ב"ש האדמה וי"ל דלא חשיב ב"ש העץ כל כך מב"ש האדמה כמו שחשוב ב"ש האדמה משהכל ומ"ש בהלכות גדולות דב"ש העץ מקדים לב"ש האדמה דמצורכת טפי היינו לפי המסקנא דלקמן דפליגי בשאין ברכותיהן שוות וקי"ל כר' יהודה אבל להאי ליתנא דאמרי' דלא פליגי בשאין ברכותיהן שוות לא מתוקמא פסק דהלכות גדולות כדפירשנו לעיל: **מיתיבי** היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון וכו'. ופריך אלמא דמברך ב"ש האדמה אפילו לפטור ב"ש העץ אפילו לגבי זית שהוא משבעת המינים וכ"ש קליות שהן כמו כן משבעת המינין דמברך עליהן ב"ש האדמה לפטור את[3] המתפוחים לכן צריך להגיה כמי כדפרישית[4] לעיל בשאין ברכותיהן שוות כמו תפוחים וקליות: **א"ר** ירמיה להקדים **דא"ר** יוסף וכו'. פירש"י והר"י לפי גרסא זו אתיא הא דאמר רב יוסף כל המוקדם כר' יהודה דוקא אבל ר' שמעיה גרים אמר רב יוסף וכו' ואתיא אליבא דרבנן ומיירי שאין חביבין זה מזה דהא אזלינן בתר מוקדם דאי אפי' בשאין חביב קודם דהא אפי' בשאין חביב מינין לגבי שבעת המינין אמרי רבנן דמברך על אחה שירצה ומילתא דרב יוסף מילתא באפי נפשה ולא נהירא דבסמוך משמע דגרס דאמר רב יוסף ואתיא כר' יהודה דוקא דקאמר רב חסדא ורב המנונא הוו יתבי בסעודתא וכו' א"ל לא סבר לה מר להא דרב יוסף דאמר כל המוקדם[5] וכו': **במאי פליגי**. כלומר מאי טעמא דר' יהודה דאמר שבעת המינין עדיף מאי עדיפות שיש בה אחר שאין יכולין לפטור שאר מינין ומשני דהעדיפות הוי מן ההקדמה: **גפן** כדי רביעית יין וכו'. פי' אם אכל ענין או לולבין כדי רביעית יין חייב אבל אם אכל מהן כדי רביעית מים לא מחייב דקליפי והולכין בקל חוץ מן הכלי אבל מי משערין ביין לגיך שיעורא טפי שהיין הוא עב וממחיק גודם קלת קודם שיפול מן הכוס רביעית יין ואם היה מים היה [1] יוצא יותר מרביעית[2]: **כלי בעלי בתים**. גבי כלי עץ מתניא: חייבו

---

[1] מדה לאין עדיפות בשבעת המינים אלא מברך על אחה שירצה אתה מתלא. [2] מודה לחכמים. [3] אבל בשאין ברכותיהן שוות. [4] ר' יהודה. [5] אבל בשאין ברכותיהן שוות. [6] ר' יהודה. [7] אבל בשאין ברכותיהן שוות. [8] ר' יהודה. [9] אבל בשאין ברכותיהן שוות. [10] ר' יהודה. [11] אבל בשאין ברכותיהן שוות. [12] ר' יהודה.